

Det Fierde Capitel.

Om Kiøbenhavns Amt og den Kongelige Residentz-Stad selv, i Almindelighed Betragtet

Amtets Grændser og Storhed. Dette Amt haver til Grændse, paa Østersiden, Øresunds Vande, i en Strækning af 4 Miile. Mod Norden omgives det med Hirscholms og Friderichsborgs Amter, men, mod Vesten og Sønden, med Roeskilde-Amt. Længden og Bredden af oggefæhr 4 Miile, ligne hverandre, uden saa vidt man vil regne Saltholmen med, da fra dens Øster-Kandt, bliver en Brede af 5 og en halv Miil, hvoraf Overfarten fra Kastrup paa Amager til Saltholm, er Hav-Vand paa en Miil. Just der igiennem falder den navnkundige Rende, hvor alle fra og til Øster-Søen seilende Nationers Skibe maa passere dette Amts Jurisdiction, efter at de have passeret Øresund; thi Grundene under den Skaanske Val ligge høyere og kunde af dybtstikkende Skibe gemeenligen ikke beseiles uden Fare.

Jurisdiction. Amtet bestaaer altsaa først af fast Land, og dernæst af de tvende Øer, Amager og Saltholm. Hart5kornets Beregning er 9714 Tønder. Det deeles i trende Herreder, navnlig Sokkelunds- Smørum- og Ølstykke-Herred. Disse have fordum havt sin Herredes- (59) Foged, men Aar 1683 gjorde Kong CHRISTIAN V. et samlet Birk deraf, hvis Ting holdes i Ballerup, dog saaledes, at Tornbye og Maglebye paa Amager, efter gamle Privilegier, have deres egen Ret, og hver et Ting for sig selv. Kirke-Soggenes Tal er, uden for Kiøbenhavn, 29 og Navnene efterfølgende:

I Sokkelunds-Herred.

Sogne-Kirker og Landsbyer.

- 1.) Tornbye paa Amager, Maglebye lille, Tommerup, Sund-Bye-Vester, Sundbye-Øster, Rodegaard, Ullerup, Viberg-Gaard, Kastrup-Bye og Gaard, Skioldgaard.
- 2.) Maglebye paa Amager, Dragør, Ladegaarden, Saltholmen.
- 3.) Friderichsbergs Bye, Friderichsberg-Slot, Vesterbroe-Forstad, Falkener-Gaarden, Teigl-Gaarden ec.
- 4.) Hvidoure, Viersløv, Valdbye. Dette Sogn blev 1747 annecteret til Friderichsberg Bye, mod 150 Rdlr. Aarlig Afgift til den øverste Capellan ved vor Frue Kirke i Kiøbenhavn.
- 5.) Brøndshøj, Vandløse, Husum, Utterslev, Emmedrup, Søbørg-Huus.
- 6.) Rødoure, Blemark, Raunsborg, Konghuus, Damhuus.
- 7.) Gladsaxe, Buddinge, Mørkhøj, Bagsværd, Blæsenborg, Haugaard.

- 8.) Lyngbye, Friderichsdal, Sorgenfrie, Vierum, Fuglevads-Mølle, Brede-Mølle, Nye-Mølle, Stand-Mølle, Knud-Mølle, nu et Jern-Verk, saa og adskillige andre Møller til Kaabber- og Mesing-Arbeid, Eremitage, Sprongforbie, Lyngetofte-Bye, Tueborg.
- 9.) Gientofte, Jægersborg, Charlottenlund, Bernstorf, Christians-Holm, Hvidøre, Skovshoved, Ordrup, Vangede (*).
- 10.) Søllerød, Frydenlund, Dronninggaard, Søllerød-Gaard, Kaninholm, Holte, Nærum, Overrød, Trøderød, Skodborg, Litgod, Vedbek (**).

(*) Gientofte og Lyngbye Sogne have tvende gange været anecterte, men ere nu atter adskilte. I Gientofte er et lidet Hospital for 10 Fattige.

(**) I Søllerød Sogn haver Printzesse Sophia Hedevig stiftet 3 Skoeler, af samme Slags, som siden ere stiftede i alle Kirke-Sogne, hvilket ikke behøver hver gang at erindres.

I Smørum Herred.

- 1) Ballerup, Skovlunde, Pederstrup, Agerup.
- 2) Maalev, Særup, Østerhøy.
- 3) Brøndbye-Øster, Avedøre.
- 4) Brøndbye-Vester, Nye-Kroe.
- 5) Herløv, Tebberup, Hiortspring, Fuglsang, Brødetang, Istemark.
- 6) Glostrup, Hvissinge, Egebye Glostrup-Huus.
- 7) Vallensbek (***).
- 8) Hersted-Vester, Riisbye, Vridsløse lille Bye.
- 9) Hersted-Øster, Harrestrup, Ulriks-Huus (10) (62)
- 10) Lidøe, Krarup-Mølle.
- 11) Smørumoure, Hove-Mølle, Hovebye, Smørumnedre, Edelgave Hr. Gr, Nyeballebye.
- 12) 12 Iishøy, Transkilde.
- 13) Thorslunde magle, Thorslunde lille, Mølle.
- 14) Høye Taastrup, Klaatoft, Kroghauge, Kallerup-Gaarde, Hedehusene, Baldersbrøndebye, Taastrup, Valdbye (*)
- 15) 15 Sengeløse, Vridløsmagle, Vadsbye, Cathrineberg, Hr. Gr. Roeskilde Kroe.

(***) I enhver af de 2 Preste-Gaarde, Glostrup og Vallensbek, haver Justice-Raad H. N. Nissen 1759 nedsat 500 Gl. Dalers uryggelige Capital, til Lettelse for Præsterne og deres Eftermænd, ligeledes 100 Gl. Daler i hver af Degne-Boeligerne sammesteds.

(*) Ved Taastrup Kirke haver Etats-Raad Jens Andersen 1747 stiftet et Hospital for 8 Fattige, og dertil ladet sette en god grundmuret Bygning.

I Ølstykke Herred, nemlig 4 Sogne deraf.

- 1) Slagslunde.
- 2) Gangløse, Knardrup, Hestetangs-Mølle
- 3) Store Værløse, Lille Værløse, Kollekolle, Janstrup, Bringe-Bye, Borup-Gaard.
- 4) Farum, Stavnsholt, Bregnerød, Farumgaard.

NB Dette Herreds 4re øvrige Sogne henhøre til Friderichsborgs Amt. Alle Kiøbenhavns Kirke-Sogne, som siden opregnes for sig selv, sortere under Sokkelund Provstie, undtagen

Holmens, den Herre Zebaoths og Castel-Kirken, som have deres egen Provst, ligesom Slots-Kirken, Wåysenhuset og Friderichs-Hospital have ingen anden Provst, end den øverste Hof-Prædikant. (63)

Om dette Amts Herre-Gaarde, Lyst5-Steder og Antiqvitetær, skal siden gives nogen Efterretning.

Saltholm. Grunden er i Kiøbenhavns Amt over alt meget frugtbar og god til Korn-Avling og anden Vext, undtagen paa Saltholmen, som bruges til Græsning for Amagernes Qvæg, og dernæst til at bryde Kalk-Steen paa, hvilken derfra føres til Kalk-Brænderierne ved Kastrup og uden for Østre-Port. Da denne Saltholm er én Miil lang, og én halv Miil breed, synes den at kunde have mange Beboere, men er dog næsten ubeboelig særdeles om Vinteren, formedelst dens nedrige Lægd, som ofte sætter det meeste deraf under Vand, saa at ikkuns én mand boer derpaa, nemlig paa et af de højeste Steder. Hollænderne fra Amager have forudm havt treende Familier der boende, men maatte, af den Aarsag, tage dem tilbage. Om Sommeren opholde sig her dog, foruden Malke-Pigerne, nogle Hundrede Arbeids-Folk af begge Kiøn, ved Kalk-Bruddet. Ret dybt kunde de ikke komme formedelst Vandet, som snart indfinde sig, eller kunde man der tage god Marmor-Steen, og paa det Græsningen ikke skal lide for megen Skade ved dette Steenbrud, da tilholdes Arbeyderne, efter Haanden at jevne og tilkaste de gravede Huller, ligesom disse og gøres meest i Udkanten mod Havet.

Amager-Land, Øen Amager, noksom bekiendt af sin ugemeene Frugtbarhed, saavel som af Indbyggernes Flid, Nærsomhed og særdeles Klædedragt, er, ligesom Saltholmen, et gandske jevnet, plat og nedrigt Land, dog ikke saa nedrigt, at det tør frygte for nogen Oversvømmelse af Havet. Foruden Jordens egen Frugtbarhed, da den bestaaer mest af sort Muld, hielpes den og meget derved, at det nærliggende Kiøbenhavn viser Anledning (64) nok til at give Agrene deres fuldkomne Giødning. **Dets Frugtbarhed.** De hvile derfor ikke her, som andensteds, i visse Aar, men ere idelige under Dyrkelse, og give ikke alene alle Slags Korn-Vahre i Overflødighed, men ogsaa derhos en Mængde Kiøkken-Urter af sig, særdeles Hvid- og Grøn-Kaal, Roer, Rødder, Løg og deslige hvormed, ligesom med Melk og Smør Amagerne indfinde sig hver Torve-Dag, paa Kiøbenhavns Gader, tagende tilbage i deres Vogne Mask og Spøl til deres Creaturers Underholdning, og desto bedre Melkning. De sanke derved samtlig god Formue, og nogle af dem en Rigdom, som ellers i deres Stand ikke er almindelig. Amager-Lands Længde er i Sønder og Nord, halvanden Dansk Miil, i Breden trefierdendel Miil. Mangel paa Skov. **Skov har det ikke,** og Jorden var alt for kostbar dertil. Men her og der findes, og med Flid underholdes nogle smaa Lunde, af et Par Snese Træer og liden Underbusk, alene for Jagtens Skyld, da Harene i disse saa kaldte Remiser, maae have Lye og Læe, hvilken Amagerne knap unde dem, da disse Giæster om Vinteren gjør megen Skade paa deres Kaal, hvis Smag er kiendelig i den Hare-Steeg, der kommer fra Amager.

Paa dette lidet Land ligger 9 Landsbyer, som beregnes til 800 Familier. Kiøbstæder ere der ikke, undtagen den Deel af Kiøbenhavn, som kaldes Christianshavn, hvorom siden skal meldes.

Dragør. Derimod er én af Landsbyerne, ved Navn Dragør, liggende paa Landets Øster-Kandt og henhørende til Maglebye Sogn, art ansee for en Flek eller liden Kiøbstæd. Af Begyndelsen boede der et par Gaard-Mænd, men efter Haanden have Indbyggernes forøget sig til 280 Familier, som beboe 250 Huus, og ere næsten alle sammen Søe-Folk og Lodser. De have gjort sig selv en liden

Havn, legge sig efter Skib-Byggerie, lade (65) deres Børn lære Navigationen i en egen oprette Skole, og agtes for de beste Søe-Folk i denne Provintz. Ved idelig Omgang med Hollænder og Engllænder, som de tiene med at Lodse eller veyviise deres Skibe igiennem Øresund, kunde de fleste af deres Mandfolk nogenledes forstaae og tale hine Nationers Sprog. Selv fare mange af dem paa Søen, som Fragtfarere; thi deres egen Handel er ikke stor. Dog have de ogsaa en Tolder, sorterende under Kiøbenhavn. Deres Klæde-Dragt er den samme, som de øvrige Amageres; Hansee-Stæderne saavel som nogle Danske Kiøbstæder havde fordum her deres saa kaldte Fit eller Fisker-Leyer.

Kalleboe-Strand. Kalleboe Strand imellem Kiøbenhavn og Amager, hver høye Sand-Grunde, saa den ikke kand beseyles: med de fra begge Land-Sider sammenflydende Vande sankes ved den Lange-Broe og Knippels-Broe til saadan stærk Strøm, at man holder for, de kunde drive mange Mølle-Hiul paa flyvende Pramme efter Hollandsk Maneer. Paa de høye Grunde omkring Amager, stanges mange Aal, dog ikke saa mange som i forrige Seculo, da man sendte dem, nedsaltede i heele Skibs-Ladninger til Holland og Engelland. Den Gang holdtes aarligen Svane-Jagt, og Svaneleye-Gaard, som nu kaldes den røde Gaard, blev bygget i saadan Anledning. Dog herved opholde jeg mig ikke, thi, hvad Amags Beboelse og andet dertil henhørende angaaer, skal siden berøres, naar Ordenen bringer det med sig.

Grunden i dette Amt. Her maae jeg endnu melde lidet mere om Kiøbenhavns Amt, betragtet efter sin naturlige Beskaffenhed. Jeg har allerede forestillet det, som et frugtbart Korn-Land: Det er jevnt og meest bestaaende af sort (66) Muld, men tillige saa sidagtigt, og Vandfuldt, at Veyene om Vinteren, falde meget besværlige, endskiønt de kaaste Arbeyde nok at holde vedlige. (*)

(*) Af saadan Aarsag har man, i Kong FRIDER. IV. Tid, seet sig nødet til at anlegge en gandske nye Vey fra Kiøbenhavn til Køge, da den gamle Konge-Vey, som gik over Avedøre Marker, var saa dyb og blød, som i Marsklandene, og de næstboende Bønder ideligen udpantede de Reysende, som gjorde nye Veye paa deres Agre, hvoraf reiste sig daglig Slagsmaal. Den nye Vey blev derfor anlagt langs ved Stranden, og en Broe bygget over det Vandsted Flaken, hvor man betaler Broepenge, og læser følgende Opskrift.

At Avedøre Mand ey baske skal dit Øre

Og med sin tørre Lax din Reyse, Kappe, smøre;

Misund ham derfor ey én Skilling eller Toe

Ferske Vande. Blant adskillige Ferske Søer i dette Amt, en Emdrup-Søe, som giennem underjordiske Render giver Kiøbenhavn sit meeste Vand, den nyttigste, med Fure-Søe eller Friderichsdals-Søe den største og tillige nyttia nok, baade for sin Fiskerighed, og fordi dens Udløb igiennem Lyngbye-Aae, driver mange Møller, meest anlagte til adskillige Fabriquer, saasom Valkning, Messing- Kaaber- og Jern-Arbeyd, Papir-Magerie osv. (**). (67)

(**) Paa nærværende Tid ere disse Mølle-Verker ikke mindre end 10 i Tallet. Nemlig: 1) Friderichsdals Korn-Mølle, 2) Valk-Møllen i Lyngbye, 3) Ragelsmed-Møllen sammesteds, 4

Folevads-Mølle med de Messing Hamre, 5) Brede-Mølle med 2 Kaaber-Hamre, 2 Messing Hamre, et Messing-Traad-Verk og en Brænde-Ovn, 6) Øreholms-Verk til Høeleer og Skierknive, 7) Nye-Mølle med Kaabber-Hamre og Smidde, 8) Kongens Valkmølle, 9) Forrige Krud-Mølle i Dyrehaven, hvor nu giøres File, Skruer og andet Jern-Arbeid, 10) Papir-Møllen, som er de største og beste i disse Lande, og har tillige en Sigte-Mølle.

Skove. Af Skove falde de beste her i Amtet, ved Farum, Friderichsdal, Søllerød og Jægersborg. Denne sidste begriber i sig den store Kongelige- Dyr-Hauge, og deromkring, ligesom overalt i Amtets norder Side, sees adskillige lystige Herresæder, saavel som andre Sommer-Huuse og Hauger, Stadens Indbyggere tilhørende, om hvilke siden lidet mere skal anføres.

Bondens Næring. Da Bønderne i dette Amt drage adskillige Fordeele af Kiøbenhavns Nærhed, saa ere de mestendeels velhavende frem for andre, særdeles de, som reyse ned i Landet for at indkiøbe Victualier, og samme igien paa Torve udsælge. Kiøbstæder ere her i Amtet ikkun én, men den samme saa god, som mange andre tillige, nemlig Kiøbenhavn, fordem Kiøbinghavn og Kiøbmannehavn, Hafnia, af nogle Portua Danorum, fordi Skibs-Hafnen, som er et smalt og dybt Sund imellem Siælland og Amager, agtes at være en af de største og sikkerste i Øster-Søen. Poli Høyde er her 55 Grader 40 Minutter 59 Secunder. Mod Paris at regne, ligger den mere østlig 41 Minutter 45 Secunder og mod Petersborg mere vestlig 1 Time 10 Minuter 5 Secunder. Staden ligger paa Siølands øster Side, fra Korsør ved det store Belt 14 Mile fra Kallundborg 12, fra Vordingborg 11, fra Helsingør 5½ Miil, fra Christiania 59, fra Tronhiem 131, fra Stokholm 64, fra Hamborg 57 Miile. (68)

Hvad for Veyr og Vind, man sædvanligen finder paa Kiøbenhavns Horizont, er af nogle Aars meteorologiske Observationer tilforn anført i den anden Bogs første Capitel.

Paa Land-Siderne sees Staden, formedelst sin nedrige Lægde, ikke lang fra, undtagen nogle af dens høyeste Taarne: Men naar man paa Valbye-Banke, kommer den én og en halv Fierdingvey nær, da falder Øyet først paa de der underliggende Forstæder ved Vester- og Nørre-Broe, som ere opfyldte med en behagelig Blanding af Bygninger, særdeles Kirker, Slotte og Palladser, med Søen uden om, hvilket tilsammen giver en meget riig og herlig Prospect. Alderdom. Saa gammel er Kiøbenhavn ikke, som en Deel andre Stæder her i Riget, men ikke heller slet saa nye, som nogle ville slutte deraf, at Biskop Absalon Aar 1168 lod bygge det første Slot Axelhuus, thi den gang var Hafnen allerede berømt for Kiøbmandskab og tillige temmelig bebygget. Herom saavel som andet, henhørende til Stadens Antiqvitet og Historie, haver jeg tilforn handlet udførligere i det Skrift Origines Hafnienses, eller den Kongelige Residence-Stad Kiøbenhavn, betragtet i sin oprindelige Tilstand fra de ældste Tider af, indtil dette Seculi Begyndelse. Dertil henvises de Læsere, som i én eller anden Ting maatte vente her mere, end han finder af Stadens Alderdomme, i Bygninger eller andet deslige, hvilket paa dette Sted enten forbiegaaes, eller og ikkun med faae Ord berøres, da det egentlige Øyemærke er at forestille Kiøbenhavn i sin nærværende Tilstand (69)

Storhed. Stadens Grund er nedrig og for den største Deel, gandske jevn, dog i vor Frue Sogn, eller imellem Vester- og Nørre-Port, noget høyere end paa alle øvrige Steder. Sal. DOCT.

GROTHUSEN beretter i et vist Mscr. at han havde gjort sig Umage for at bringe Kiøbenhavns Storhed i nogen nøye Erfaring, og efter et tegnet Kort, som holdtes for accurat, udmaalet Længden fra Vester-Port indtil Norges Port i Castellet, findende derimellem 4140 Alen, det er ikke slet halvanden Fierding Vey; Men Breden fra Nørre-Port til Amager-Port 3120 Alne, eller en Fierding Vey og Hundrede og Tyve Alne. (*), forstaae ligefrem og efter Grunden selv, foruden at regne Qvarterernes krumme eller afvigende Linier, som ville gjøre Veyen en Deel længere. Om kredsen indeholds, havde han befundet at holde 12600 Alne, og, da 12000 Alne udgiøre én Dansk Miil, saa er denne, og der til 600 Alne, Stadens Circumferentz. Men, ville man gaae alle Fæstninge-Verkerne omkring, da meener han, at Veyen blev noget mere end Halvanden Miil.

(*) Udi Krigs-Cantzelliets Archiv findes under No. 84. blandt flere Stadens Grund-Tegninger én, som Anno 1718 er gjort af Søkorts Directuren Jens Sørensen, og holdes for meget accurat. Der paa findes adskillige gode Anmerkninger og blandt dem: at fra Vester-Volds Grav til Citadellet yderste Grav er 4333 Alne og fra Nørre-Ports Grav, til Christianshavn-Port Grav, 3240. Der med beviser Forfatteren, at Kiøbenhavn er større end Hamborg, hvilket ikke kand negtes. Men om det ferske Vand som kaldes Alsteren i Hamborg, indtager et større eller mindre Rum, en som der salte Vand paa Christianshavns bag ved Biørns Plads, kan jeg ikke udgiøre.

Disse Volde ere næsten over alt beplantede med (70) Linde- og Castanie-Træer, som give Indbyggerne en smuk Spadsere-Gang, lige som uden for Stadens Porte ere plantede mange smukke Aleer, og Egnen derved, saavel som ved Forstædernes Haver og Bygninger, gjort mere og mere behagelig.

Fastebed. En Efterretning om det, som Fæstningen tilhører, kand her ikke ventes, men da den under Kong Frideric I. Kong Christian III. Og Kong Friderich III. Haver udholdet de allerhaareste og langvarigste Beleyringer, skjønt i en langt ringere Defensions-Stand, end paa nærværende Tid, saa sluttes noksom, at den fortiener Sted blant Europæ beste Fæstninger, at det store og vidtløftige Slags. Hertil kommer det ved Hav-Siden af Kong Frider. III. Anlagte meget faste Castel Friderichshavn, bestaaende af fem Bastioner med dobbelte Graver og dobbelte Volde. Desforuden haver en Fiende altid fundet denne Stads Beleyring vanskelig, formedelst dens naturlige Beskiermelse ved tre smaae Søer eller ferske Vande, som mod Land-Siderne, omgive den i Form af en halv Maane, og kaldes St. Jørgens Sø, Pebling-Sø, og Sorte-Dam, hvilke ligge kuns et Flinte-Skud fra Glassien og ere vel ikke saa brede, som i gamle Dage, dog altid bredere end en dobbelt Grav af største Slags; thi paa fleste Steder holde de 130 Alne tvers over. Disse Søer adskilles ved Dæmninger og broelagte Veye. Fra Portene midt imellem, saavelsom langs ud med Veyene, bygges Aar for Aar Forstæder, bestaaende af nogle Hundrede Huuse og Hauger, hvis Beboere tilforn søgte Stadens Sogne-Kirker, men ere nu, for den største Deel, nemlig de, som beboe Vester-Broe, henlagte til Friderichsbergs Bye-Kirke, ligesom paa Blegdammene, imellem Øster- og Nørre-Port, nyeligen er opbygget, ved Magistratens Christelige Omhu, en Skole for den Udenbyes Ungdom.

Hiemsøgelse i dette Seculo ved Pestilentz. Staden selv, som regnes alene inden for Voldene, haver i dette Seculo faaet en mærkelig Tilvext, baade af Bygninger og Indbyggere. Forud kunde man have befrygtet det, som var tvertimod, efterdi den Aar 1711 blev haardeligen hiemsøgt med Pestilentze, som meenes at have borttaget 30000 Mennesker. (*), **og Ildebrand** og Aar 1728 ødelagt,

formedelst den store Ildebrand, som ikke vil glemmes af de sildige Efterkommere, da Stadens halve Deel, om ikke mere, plat blev lagt i Aske.

(*) Alleene i August Maaned, da Pesten ogsaa allerstærkest regerede, var de Dødes Tal 9136 og i Sept 7508. Men i saadanne Omstændigheder bliver de Dødes Tal gemeenligen ikke saa nøye eller fuldkommeligen optegnet, som paa andre Tider.

Men, efterdi den Allerhøyes Veye ere ikke som vore Veye, og hans Tanker anderledes, saa haver Forfarenhed viist, at denne dobbelte haarde Skiebne er udi faa følgende Aar, ikke alene overvundet, men ogsaa haver draget noget uventeligt efter sig, jeg meener den ovenbemeldte Tilvext og Forøgelse, baade i Bygningernes og Beboernes Mængde.

Kiendelig Tiltagelse. Kort efter Pestens Tid indfandt sig, saavel fra Uden- som indenlandske Stæder, mange Fremmede, for at tage Deel i den Næring, der da stod aaben, saa at man, inden faa Aar, saa Gaderne, endogsaa frem for tilforn, at vrímle med Mennisker. Ligeledes kort efter den store Ildebrand, da den nye anseeligere Opbyggelse, baade af offentlige og private Huse, blev understøttet ved Kongelig Mildhed, saa indfandt sig en Mængde Haandverks-Folk af alle Professioner, og da (72) Høysalig Kong CHRISTIAN VI. Kort efter sin Regerings Tiltrædelse lod foretage den nye Slots-Bygning paa Christiansborg, hvilken til hver Mands Forundring, i faa Aar blev fuldendt, saa sankedes derved atter en heel Hob Arbeydere, som ved Kongens Huus, fortiente derved, hvormed de kunde opbygge deres egne Huse. Fra samme Tid af, have saavel den Cjinesiske og Vestindiske Handel og Skibsfart, som de paa alle optænkelige Maader befordre indenlandske Fabriquer og Manufacturer, hvat samme Virkning. Følgeligen er det vist, at hverken Menniskenes og Bygningernes Mængde, ikke heller de sidstes Anseelse og Kostbarhed, nogen Tid tilforn har været at ligne imod det nærværende. Om ikke den sidste Post, af nogle Byggende, er drevet alt for vidt, og Naboens Eksempel haver fristet dem til at gjøre over deres Evne, det er et andet Spørgsmaal, som her ikke udgiøres. Saa maaget har man seet, at visse alt for prægtige anlagte Huse have havt den 3die eller 4de Eyermand, førend de ere blevne fuldførte.

Gader og Torve. Tallet paa Kiøbenhavns Gader er 180 (*) og de Borgelige eller andre private Huse, tillige med Citadellet og de Nye-Boder, omtrent 5000, af hvilke nogle, endda ikke de største, logere 6 á 8 Familier; thi næsten alle-Huse beboes endogsaa i Kielderne (73) som gjøre den fiende, og i en Deel Huse den femte Etage.

(*) Dette Tal grundes paa Navnenes Opregnelse, som siden skal følge. I det Kongl. Adresse, Contours Avis for Aar 1762 No. 88 og 89 findes et større Tal, nemlig 196 Gader og 12 Torve. Visse smaa Stræders Navne ere ved adskillig Anledning efter Haanden omskiftede, og det kand have draget nogen Forvirrelse eller Urigtighed efter sig, særdeles, naar én Gade kand have faaet 2de Navne, hvorved Tallet snarest forrykkes eller tages i Tvivl.

Foruden Adelige-Hoteller eller Paladser, ere af Borgelige Huse over 1500 som have Porte til Indkiørsel, samt i Baggardene saa mane beboede Værelser, at dersom disse alle laae ud ad mod Gaderne, da maatte de smatlige Boe-Huses Tal regnes for at være 7000 eller der over.

Huus-Bygning. Bindings-Verk, eller en Blanding af Tømmer og Muur-Steen udgiorde, før Ildebranden vel den halve Deel af Huus-Bygningen; Men efter den Tid bygges sielden anderledes, end med Brand-Muur, saa og af nogle, skiønt ikke mange, med hugne Stene, hvad det gandske Huus angaaer; men til Trapper, Dørre og Vindue-Poster samt andre Prydelser, bruges foruden Sand-

Steen af nogle endogsaa Marmor. Her tales alene om Borgerlige-Huse; thi om Adelige Hoteller og Paladser skal siden mældes noget mere. I Almindelighed kand man sige, at det nærværende Kiøbenhavn, i en langt høyere Grad, end nogen Tid, maa agtes for én af Europæ aller anseeligste og skønneste Stæder, særdeles da dens Bygninger ikke ligge saa vidt adspredte, men tet og ordentlig sammenbygte, siden den tilforn saa kaldte Amalienborger Plads, nu af sin Stifter, Friderichs Qvarteer kaldet, haver opfyldt det tilforn manglende, med de allerherligste Bygninger. Udi det Nye Kiøbenhavn og Christianshavn ere alle Gader gandske regulaire og rette, som efter en Snor, men i den gamle Bye findes mange krumme, dog meget rettere og bredere, end før den store Ilebrand. Ildebrand. Med 13 á 14000 Rdlrs. Aarligt Omkostning, holdes Gaderne vel ikke ret reene, særdeles om Vinteren, dog saa vidt, som mueligt er, efter Omstændighederne, særdeles de mange hundrede Vognes idelige Kiørsel. (74)

Om Natten oplyses alle Gader uden Forskiel, med Lamper i Glas-Løgter, og mange Fornemme holde desforuden et Par Laterner ved deres Porte. Paa visse Steder falde i Gaderne Canaler, hvor baade Pramme og smaae Skibe kunde lade og lodse.

Da den reysende Baron de la Hontan, i dette Seculi Begyndelse, agtede Kiøbenhavn for én af de Byer som mani Europa kalder Store og Skønne, var dog hvad som falder i Øyet, ikkun lidet mod det nærværende. Imidlertid paatager man sig ikke at sige god for Opfyldelsen af Hr. von JUSTI hans Spaadom, nemlig at naar Kiøbenhavn i de følgende 30 Aar (fra 1758 da han var her) blev ved ta gjøre samme Fremgang, ville den i Skønhed overgaae alle Europæiske Stæder (*)

(*) (Tysk)

Folke-Mængde. Om Indbyggernes Tal er man endnu ikke i Stand til at give nogen fuldkommen vis Beretning, undtagen hvad de virkelige Borgere angaaer, som ere hen ved halvfemte Tusende. Hr. ANT. FRID. BÜSCHING som nogle Aar opholdt sig her, regner i sin Neue Erd-Beschreibund, Tom I. pag. 36. Folkemængden i Kiøbenhavn, for 100000 Siele, hvilket vel ikke skal være langt fra Maalet. Han siger derhos, at siden Aar 1746 er de Fødtes mindste Tal 2592, det største 2813, og at fra samme Tid af, beløber sig de aarligen Døendes mindste Tal til (75) 2594, men der største Tal 3386 (*). Hvad de Fødtes Tal angaaer, da maa herhos erindres, at det af Hr. BÜSCHING anførte, kand forøges med 2 á 300, som af sine Aarsager, ikke komme i Beregning paa de aarlige Lister, og altsaa ikke kunde være ham bekjendt, men fødes desværre i Løndom, og til Barne-Mords Afværgelse, uden videre Spørgsmaal, antages til Opdragelse, paa almindelig Omkostning, ligesom de skalfulde Mødre, i deres Nøds Tid, hielpes til rette, og pleyes paa nogle Dage, efter Fornødenhed. En Anstalt, som maatte kaldes én af de allerpriseligste, dersom dens skadelige Misbrug ikke skulle befindes at veye op mod dens sande Gavn og Nytte.

(*) Udi Dannem. Oeconomiske Balance anføres de aarlige Lister paa Kiøbenhavns Fødte og Døde, fra Aar 1725 til 1756, hvor til Læseren henvises for Vidtløftighed at undgaae. I de 24 Aar, fra 1740 til 1763 inclusive, ere i Kiøbenhavn fødte 59268, døde 79649, følgelig hvert Aar imellem 4 á 500 mindre fødte end døde. Dog er Staden i disse 24 Aar vist nok bleven en god Deel folkerigere, ligesom det store London, ved de mange Fremmedes Ankomst, haver midt i sin Tilvext, aarligen 6 á 7000 flere Døde end Fødte. Udi sidst afvigte Aar 1763, haver de Dødes Tal i Kiøbenhavn været usedvanlig stort, nemlig over 5000, hvilket maa tilskrives usedvanlig haarde Sygdomme, baade her og i de fleeste Europæiske Lande. Da endogsaa Stokholm haver havt dobbelt saa mange Døde som sedvanligen, nemlig over 4000.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus II, 1764

Laugenes Forøgelse i de sidste Aar. Hvor meget Kiøbenhavn, paa nogle og Trediva Aars Tid, haver tiltaget i Folkemængden, sluttes blandt andet, af en Ligning imellem Tallet paa nogle visse Laugs-Mestere, eller Husbonder, som fandtes i Aarene 1727 og 1761, saasom for eksempel. (76)

Bogbindere vare Anno 1727	11	Anno 1761	29
Bogførere	2	”	8
Guld-Smidde	30	”	66
Parykmagere	40	”	77
Silke- Uld og Lærrets Kræmmere	42	”	62
Skipper	184	”	304
Skoemagere	130	”	237
Skrædere	145	”	243
Stoelmagere	10	”	21
Tobak-Spindere	18	”	56
Isen- og Urte-Kræmmere	47	”	89
Malere	25	”	40
Seil- Flag- Compas-Magere	6	”	10
Silke-Vævere	5	”	17
Sukker-Raffinerere	3	”	9

Det er i 34 Aar, en Tilvext af halv siette Hundrede og flere Mestere, alene bemældte 14 Laug eller Selskaber tilhørende, og da de samme udgiøre ikkun den mindste Deel af Laugenes samtlige Tal, som er 54, saa sees deraf med temmelig Vished, hvor kiendelig Indbyggerne have tiltaget, i Anledning af vore Faderlige Kongers milde, fredelige og Omhyggelige Regimente. Imidlertid maa man ikke heller forstille sig, at Tilvexten er skeet alene blandt de nyttige eller arbejdende Indvaanere: Ney! I Staten, saavel som i Kirken, voxer Hvede og Klinte, saa de følges ad. Nogle Lemmer tære alene, foruden at nære, ja eet Lem af det overdaadige Slags, særdeles det, som ikke kand (77) leve i Landet, og nøyes med dets egne Producter eller Fabriker, skader Staten vel saa meget, som mange arbejdende Lemmer kunde gavne, og, at disse overdaadiges Tal tillige med de andres, staaer blant os o aarlig Tilvext, det er lige saa beviiseligt, som ubehageligt, men henhører ikke til dette Sted.

Til desto nøyere Kundskab om Kiøbenhavns Indbyggere i den arbejdende Classe, og om deres adskillige Nærings Proportion eller indbyrdes Forhold, vil jeg endnu af de aarlige Lister, særdeles den, som findes i Adresse-Contoirt No. 104 af 3die October 1763, her anføre følgende Navne og Tal af nærværende Mestere og Principaler, baade i og uden for Laugene, efter alphabetiske Orden, saasom: (*)

(*) I samme Adresse-Contoirts Avis for Anno 1764 No. 5 staaer en anden Liste iver Mestrenes Tal, hvilket altid er nogen Forandring underkastet.

Apotheker foruden Materialister	7	Boghandlere	8
Baandvævere i Silke og Uld	12	Bogtrykkere	12
Badere	3	Brendeviinsbrændere	312
Bagere	52	Broelæggere	12
Bakkelse Bagere	8	Broemænd	2
Barberere af civil Stand	20	Bryggere	100

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus II, 1764

Beendreyere	8	Bundtmagere	9
Bildhuggere	10	Buxeskrædre	4
Billard-Holdere	19	Bødkere	40
Bleegemænd	7	Børstenbindere	7
Blye-Tækkere	7	Bøsse- Skiestere	3
Bogbindere	34	Carduansberedere	3

(76)

Cartun-Trykkere	4	Gryn-Mænd	5
Cartun-Vævere	1	Guld-Smidde	67
Distilerere	4	Guld-Slagere	4
Dur-Kræmmere	2	Guldtrækkere	3
Dugmagere	25	Haar-Skiærere	18
Dreyere	17	Handske-Magere	18
Edike-Bryggere	6	Hattemagere	13
Færgemænd	7	Herbergere	14
Farvere i Ulden	16	Heste-Pranger	4
Farvere i Silke	5	Hiul-Mænd	14
Favn-Sættere	48	Hose-Kræmmere	23
Felberedere	6	Hyrekudsk-Holdere	40
Filigran-Arbeydere	2	Høkkere	149
Fiske-Blødere	20	Hørkræmmere	33
Futteralmagere	2	Instrumentmagere	4
Galanterie-Kræmmere	4	Isen- og Urte-Kræmmere	93
Gamle Bøgers Forhandlere	2	Jødiske Familier	135
Gammelt Jerns Forhandler	8	Kaaber-Smidde	17
Garvere	25	Kaaber-Stikkere	5
Gibser med Billeder	4	Kaaber-Trykkere	2
Glarmestere	22	Kalluns-Mænd	6
Glas-Handlere	4	Kammagere	8
Glas-Skierere og Slibere	2	Kande-Støbere	11
Giørtler	19	Karetmagere	3
Gros- og Klein-Smidde	116	Klokke-Støbere	2
Gros-Handlere	36	Knapmagere	17

(79)

Kniv-Smidde	2	Potte-Handlere	21
Kortmagere	2	Privilegerede Medstere uden	
Kurvemagere	3	For Laugene	40
Lakmagere	2	Pram-Mænd	16
Laqverere og Forgylde	6	Reebslagere	19
Levende Fiske-Handlere	14	Remmesnidere og Sadelmager	28

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus II, 1764

Linnet-Vævere	26
Lyse-Støbere	37
Løgtemager	10
Malere og Skildere	43
Marchandis- og Auctionshandlere	45
Meel-Mænd	14
Militaire, som have udtient og arbejde	
Frit i adskillige Profesions	300
Muur-Mestere	16
Møllere	25
Naalemagere	7
Nagel-Smidde	7
Nyrnbergske Kræmmere	3
Orgel-Byggere	2
Parykmagere	77
Perle-Stikkere	6
Petzier-Stikkere	7
Platenslagere	3
Porceälain-Handlere	37
Possementmagere	29

Sæbe-Sydere	4
Salt-Maalere og Dragere	8
Sandagere	58
Seyl-Flag og Compasmagere	10
Silke- Ulden og Lærrets-Kræmmere	62
Silke-Vævere	17
Silke- og Ulden-Trykkere	4
Silke-Strømpemagere	4
Silke-Vatmagere	3
Skipperere	328
Skoemagere	250
Skorsteens-Feyere	3
Skrædere	256
Skrift-Støber	1
Slagtere	62
Snedkere	119
Speylmagere	2
Spise-Verter	31
Steen-Slibere	1
Steenfører	6

(80)

Steen-Huggere	5
Stoelmagere	20
Stivelsemagere	11
Strømpevævere i Uld	9
Sukker-Rafinerer	10
Sukker-Bagere	8
Sverdfægere	12
Tapetmagere	8
Thee-Handlere	57
Thee-Skienkere	22
Tobaks-Handlere	26
Tobaks-Spindere	29
Tracteurer	4

Tømmerhandlere	8
Tømmermestere	26
Tøymagere adskillig Slags	21
Uhrmager	14
Urtegaardsmænd	24
Vand-Mestrere	6
Vertshuus-Mænd	42
Viintappere	55
Vognmænd	20
Vox-Blegere	2
Zitron-Handlere	11
Øll-Tappere	872

Indbyggere af adskillige andre Stænder. Foruden disse mange Tusinde Familier, som leve af alle Slags Handel, Haandverk, Kroerhold, og hvad man kand henregne til Borgelig Næring, skjønt de ikke alle ere Borgere, opholde sig her, saasom i begge Rigers Hoved-Stad, ligesaa mange, om ikke fleere, Personer af det Slags, der henhøre til adskillige andre Stænder, saasom til den Kongelig Hof-Stat, med sine adskillige Over- og Under-Betientere, til Høyeste Ret, Cancellierne, Rente-Kammeret, Krigs-Directorium, Admiralitætet, og en Deel flere Kongelige Conegier; Bland disse ere

Riddere, Adelige, eller andre characteriserte Stands-Personer, hvilke om Vinteren indfinde sig her i større Antal, saa at Staden, som altid vrimler af Mennisker, sees da i sin fulde Lystre. Dernæst en talrig Guarnison, som sielden er under 7 til 8000 Mand (81) med deres Officerer. Ligeledes den Kongelige Søe-Etat, med sine fire Divisioner og deres Officerer, samt begge Holmens saa kaldte Faste-Stok, saa at Marinens her værende fulde Mandskab udgjør henved 5000. Videre Universitætet, som med alle derunder sorterende Personer, gjør 8 á 900, item Stadens gandske Geistlighed, og mange fleere Kirke-Betientere, item de som høre til Maler-Academiet, Hospitaler, Børne og Tugt-Huse. Videre leve her mange Familier af Dres Renter. Interessentskaber, Pensioner, item af andre, dels visse dels uvisse Embeder, saasom Læger, Procuratorer, Commissionairer, Mæklere, Bogholdere, Skoleholdere, Sprogimestere, Exercitzmestre, Musicantere, Comoediantere, ja en Deel saadanne, som ikke selv kunde gjøre Rede for, hvad de opholde sig ved, men paa det Uvisse leve, saasom Himmelens Fugle, ventende den Skiebne, hver Dag vil føre med sig.

Ligesom nu denne Folke-Mængde gjør, at Gaderne og offentlige Pladser ere om Aftenen her mere levende, end i mange andre store Byer om Dagen, følgerigen maae gjøre temmelig dyr Tid og forhøye Priisen paa hver Mands daglige Fornødenhed, saa forøges ogsaa derved den daglige Afgift, som under Navn af Told, Consumption, og Accise, betales af alle brugelige Vahre, hvilken beløber sig aarligen omtrent 4000000 Rdlr. (*).

(*) Stadens aarlige Udgift i Indqvartering, Renovation eller Gadernes Reenholdelse, Løgte- og Spøite-Skat, samt Vægter-Penge, er 80000 Rdlr.

Heraf sees, at, dersom Kiøbenhavn maaskee misundes af nogle andre Stæder, det store Fortrin i Brug (82) og Næring, da bør og af gode Patrioter betænkes dette, at den eene Stad i de offentlige Byrder, giver større Understøttelse, end en heel Provintz.

Spørgsmaal om Gavn eller Skade af Hoved-Stædernes Tilvæxt. Om det er godt for Staten i Almindelighed, at just én Stad saaledes beriiger sig paa alle andres Omkostning, det er et andet Spørgsmaal, som af de fleeste og beste Statister benegtes. Engelskmanden har længe siden klaget at London, og Frantzosen at Paris var bleven alt for stor, saa de truede Resten med Ødelæggelse, efterdi Pengenes eller de almindelige Kræfters Cirkulation syntes at kunde udrætte langt mere, naar deres Omløb var fordeelt i det gandske Legeme, end naar de hendrages næsten alene til eet Sted i Stats-Legemet, ligesom dette deraf ogsaa tager Anledning til desto mere Overmod og Overdaadighed, hvilke sidste nu omstunder synes her og andensteds, opstiget til saa høy Grad, at der maatte tvivles, om det var mueligt, at den kunde nogen Tid gaae videre, hvis ikke Muligheden fandt Grund i det Menneskelige Sinds Forfængelighed, og deraf flydende uendelige nye Paafund.

Ligning med nogle Stæder i Tyskland. Hvad ellers det nærværende Kiøbenhavn i Almindelighed, angaaer, da haver Tydskland nu omstunder ikkun tvende Residentz-Stæder, nemlig Wien og Berlin, som overgaaer den i storhed og Folke-Mængde. Ikkun én, nemlig Dresden, som ligner den i Bygningernes Skiønhed, og atter ikkun én, som den certerer med i Handel og Søefart, nemlig Hamborg, det, heele Tydske Riges Lade-Plads og Stabel-Stad, som af den Aarsag, endelig maa beholde noget forud, skjønt nu omstunder ikke nær saa meget, som i dette Seculi Begyndelse da baade vi og andre Nordiske Nationer tage næsten al Ting derfra, ligesom det, vi endnu tage, er mere end det burde være, i Betragtning af at vore bekaastelige oprettede Manufacturer og Fabriquer, saavel som den lant længere udstrakte Søefart.

Skibsfartens Forøgelse. Om denne sidste, saavidt Kiøbenhavn angaaer, vil jeg her ikkun med faa Ord, beraabe mig paa det, som udførligere, kand læses i Fortalen til Dannemarks og Norges Oeconomiske Magazin, Tom, V., deraf sees, at i hvor det gaaer med Kiøbenhavns Udførsel, da er Indførselen meget stor, og har i Aaret 1760, foruden det, som ved smaa Baade, samt fra Landet til Vogns er indført, været henved 3000 større og mindre tilladte Skibe, nemlig fra China og Ostindien 3, fra Vestindien 24, fra Marocco 2, fra Spanien og Portugal 19, fra Frankrig 25, fra Engeland og Skotland 47, fra Holland 18, fra Stratdavid 3, fra Sverrig 52, fra Pommeren 64, fra Curland 3, fra Rønningsberg 6, fra Danzig 30, fra Peterborg 10, fra Lybek 43, fra Stralsund 4, fra Hamborg 5. De øvrige fra Norge, Island og alle indenrigske Provintzer (*).

(*) Anno 1763 haver Tallet af indgaaende Skibe her været 3506 smaa og store udgaaende 3505, efter Adresse-Contoires Avis No. 6. 1764.

Hvilke Kiøbmands Vahre, og i hvilken Quantitæt disse ere indførte i bemeldte Aar, opregnes i den derhos føyede Liste. Kiøbenhavns aarlige Brug og Fortæring, ikke at Viin, Sukker, Thee, Caffé, Specerier, Medicamenter eller deslige fremmede Sager, om hvilke man er meer uvis, men af andre høyst fornødne og største Deels indenlandske Vahre, haver man stræbe at bringe i en omgefærlig Beregning, grundet paa adskillige Aars (84) sammenlignte Lister, da Numerus findes omtrent at være saasom følger:

Hvede 67000 Tønder

Rug 110000 Tønder

Byg og Malt af adskillig slags, 9000 Tønder (*)

Ærter 7000 Tønder

Havre 69000 Tønder

Slagt-Oxne og Køer, NB uden for Qvæg-Sygen 7 a 8000 Stykker

Kalve, i samme Tiid, 4000 Stykker

Faar og Lam 70000 Stykker

Saltet Kiød af adskillig Slags 12000 Tønder

Sviin 16000 Stykker.

Flesk saltet og røget, 4000 Sider.

Skinker 600 Stykker.

Stort Vildt 1700 Stykker.

Harer 2700 Stykker

Duer 5000 Stykker

Agerhøns 2800 Stykker

Kalkonske-Høns 6000 Stykker

Andre Høns, Kyllinger og Kapuner 120000 Stykker

Giæs 45000 Stykker

Ænder 21000 Stykker (85)

(*) Anno 1740, da The og Caffé ikke var saa gængs, brugdes over 86000 Tønder Malt, skjønt Byen var mindre Folkrig.

Æg 20000 Snese, foruden nogle Tønder nedpakkede i Aske og Avner.

Smør 1000 Tønder

Ost 6200 Skippund

Melk, fed og sur indført, 3000 Tønder

Salt 500 Læster.
Kirsebær 3000 Fierdinger.
Andre Have-Frugter 9 til 10000 Tønder.
Miød 800 Tønder.
Sild, saltede og tørrede, 5000 Tønder
Torsk saltet 300 Tønder
Aal saltet 200 Tønder
Lax saltet 300 Tønder.
Flynder tørrede 20000 Knipper.
Bergefisk 2000 Skippund.
Østers 400 Tønder
Alle Slags fersk Fisk, vides ikke.
Halm 7000 Læs.
Høe 22000 Læs (*)
Brændeved 50000 Favne
Dito 2500 Læs. Tørv 4000 Læs (86)
(*) Alle Slags Vogn- og Ride-Heste regnes i Kiøbenhavn 1900 á 200 Stykker, Hyre
Kareter i 10 Stykker, see Adresse-Contoires Efterretning 1763 No. 72. mere hid
henhørende fra Etas-Raad Torm som Politie-Mæster.
Træ-Kul 40000 Tønder.
Steen-Kul 1700 Læster.
Lyse-Talg, foruden Slagternes, 2000 Skippund.
Tran og Roe-Olie 800 Tønder.

Efter saadan almindelig Betragtning over Kiøbenhavns Borgerlige Tilstand, vil jeg nu komme ti en meere særdeles beskrivelse over visse offentlige Bygninger, Anstalter, Raritæter, Indretninger, eller andet mærkværdigt være kand, paa denne Tid; thi om de ældre Tidens Tilstand er allerede erindret, at man paa dette Sted ikkun sielden og saare lidet rører derved, efterdi Læsere af en antiqvarisk Smag finde derom noget udførligere i Originibus Hafiniensibus.

Kiøbenhavns Deelning. Siden Kiøbenhavn, Aar 1443, af Kong Christophoro Bavard er giort til en Kongelig Residentz-Stad, da den tilforn havde været de Roeskildske Biskoppers Eyendom, er den adskillige Gang udvidet, og med nye Qvarterers Tillæg forbedret. Af saadan Anledning kand den nu omstunder føyeligst afdeeles i trende Hoved Parter, nemlig det gamle Kiøbenhavn, Nye Kiøbenhavn og Christianshavn, Den deeles ellers i 12 Hoved-Qvarterer, af hvilke et hvert befatter sig visse Gader, Stræder og Torve, ligesom dens Borgere aldeles i tolv store Compagnier, som hver haver sin QvarTERS-Fahne med adskillige Mærker. Qvarterernes Navne ere følgende:

Tolv Qvarterer. 1 Strand-Quarteer, 2 Øster-Quarteer. 3 Snarens-Quarteer, 4 Vester Qvarteer, 5 Nørre-Quarteer, 6 Klædeboe-Quarteer, 7 Friemands-Quarteer, 8 Kiøbmager-Quarteer, 9 Rosenborg-Quarteer, 10 St. Annæ Vester-Quarteer, 11 St Annæ Øster-Quarteer, 12 Christianshavn-Quarteer.
(87)

Gadernes Navne. Gadernes, Torvenes, og andre bebygte Pladsers Navne lade sig ikke henhøre til visse Quarterer; efterdi nogle af dem svare til mere, end eet. Af den Aarsag udvæller jeg helst den alphabetiske Orden og sætter dem saaledes:

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus II, 1764

1 Aabenraae	30 Christen Berniko Stræde
2 Adelgade	31 Didrik Badschers Gang.
3 Amager Torv	32 Dronningens Gade
4 Amager Stræde	33 Dito Brede Gade.
5 Amalie Gade større	34 Dito Tvær Gade.
6 Amalie Gade mindre	35 Dybens Gade.
7 Anne Gade større	36 Eenhiørne Gade
8 Dito mindre	37 Elephant Gade
9 Antonii Stræde	38 Elve Gade
10 Baadsmands Stræde.	39 Færge-Stræde, store
11 Badstue Stræde	40 Dito, lille
12 Balsom Gade	41 Farver Gade.
13 Biørne Gade.	42 Fiol-Stræde (87)
14 Biørns Plads	43 Fisker Torv
15 Boldhuus Gade.	44 Fortun-Stræde
16 Borger Gade	45 Friderichs Gade.
17 Bremerholm.	46 Friderichsholm
18 Brolægger Stræde.	47 Friderichsplads
19 Brygger Længden.	48 Friderichsborg Gade
20 Brønd Stræde, store	49 Friderichsberg Gade
21 Dito, mindre.	50 Gaase Gade
22 Gadet Gaden	51 Gammel Myndt
23 Gamele Gaden	52 Gammel Strand
24 Canine Længden.	53 Gammel Torv
25 Clareboderne.	54 St. Gertruds Stræde
26 Clerke Gade.	55 Glan-Stræde
27 Compagnie Stræde	56 Gothers Gade
28 Christianshavns Torv.	57 Graabrødre Torv eller Ulfelds-Plads
29 Christians Holm.	58 Graabrødre Stræde

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus II, 1764

59 Grønne-Gade, store.	88 Kloster-Stræde
60 Dito	89 Knagbroe-Stræde
61 Grønlands Vey.	90 Kongens Gade, store
62 Hester Stræde	92 Dito lille (89)
63 Hallands-Aas, Kongens Nye Torv	93 Krusemynte Gade
64 Halm Torv	94 Konke Gade
65 Hare Gade	95 Kul-Torv
66 Hellig Geistes Stræde, store	96 Lær-Stræde
67 Dito lille	97 Landemærket
68 Helsingør Gade	98 Langebroe Gade
69 Henrichs Fiurens Gang	99 Larsbiørns Stræde.
70 Hiorte Stræde	100 Dito lille.
71 Holm Stræde	101 Lars Ley-Stræde
72 Holmands Reveer.	102 Lavendel Stræde
73 Hoppens Længde.	103 Laxe Gade
74 Hummer Gade	104 Løngang Stræde
75 Høybroe Stræde	105 Løv-Stræde
76 Hysken Stræde	106 Mag-Stræde
77 Indegade	107 Merians Gade
78 Kanike-Stræde, stor	108 Mikkel Bryggers Gade
79 Dito lille	109 Monke Gade
80 Kattesund	110 Mynter Gade
81 Kattegade	111 Naboløs
82 Kiøbmager Gade, store	112 Nilleke Gangen
83 Dito lille	113 Neden Vandet
84 Kirke Stræde, store	114 Norges Gade
85 Dito lille.	115 Nørre Gade
86 Kirke-Tvær	116 Nye Gade
87 Klædebodene	117 Nyhavn

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus II, 1764

118 Nye Holm	147 Slippen
119 Nye Længde	148 Slutten-Gade
120 Nye Myndt	149 Snarre-Gade
121 Nye Torv	150 Sophie Gade, store
122 Over Vandet	151 Dito, lille
123 Pederhvitfelds Stræde	152 Spring-Gade
124 Pedermadsens Gang	153 Steenkul Gade
123 St. Peders Stræde	154 Storm-Gade
126 Piile-Stræde	155 Strand-Stræde
127 Pindsviin Gade	156 Strand Stræde, store
128 Pistol-Stræde	157 Strand Stræde, lille
129 Postervig	158 Studii-Stræde
130 Printzens Gade	159 Svaller Gade
131 Raadhuus Stræde	160 Sølv Gade
132 Ræve-Gade	161 Sønder-Vold Stræde
133 Regne-Gade	162 Teilgaard Stræde
134 Dito. Lille	163 Timian Gade
135 Reverentz Gade	164 Toldboe Gade
136 Rigens Gade	165 Toldboe Veyen.
137 Rosenborg Gade	166 Tornebusk Gade
138 Rosen Gade	167 Torve Gade, store
139 Rosengaarden	168 Dito, lille
140 Salvie Gade	169 Trompeter Gangen
141 Silke Gade	170 Tulipan Gade
142 Skiden Stræde	171 Vandkunsten
143 Skinder Gade	172 Vester Gade
144 Skipper Gangen	173 Viingaard Stræde
145 Skole Stræde	174 Vimmelskæft
146 Skovboe Gade	175 Vigants Gade

176 Vognmager Gade

177 Ulke Gade

178 Utte-Gade

179 Øster-Gade

180 Østervolds Stræde

Efter Branden ere mange af disse gader giorte noget bredere, hvor de tilforn fandtes alt for snevre, dog ere de mange smaa Gader, omkring ved St. Nicolai Kirke, endnu saa tette, at man, ved opkommende Ilds-Vaade, allermest maa frygte for dem. I den henseende er sammesteds giort et Bassin, som stedse holder 400 Tønder Vand i Forraad, og ved Aabning, idelig kand faae mere. Derfra kand Vandet ved et konsigt Tryk-Verk, og en Slange af 800 Fods Længde, i (91) en Hast bringes, hvorhen man vil have det. Naar bemelte Slange beholder sin fulde Længde, giver den ver Minut en Tønde Vand, naar 200 Fod fraskrues, kommer hvert Minut 2 Tønder Vand, ogsaa videre, indtil den paa 200 Fods længde, giver hver Minut 4 Tønder Vand. Tryk-Verkets Tegning forestilles i Hr. Thura hans Hafnia hodierna.

Stadens Politie- og Brand-Væsen. Man maae tilstaae, at ikke alene det Kiøbenhavnske Politie-Væsen i Almindelighed, men ogsaa særdeles Brand-Væsenets Indretning til hastig Hielp er saa god, at faa Stæder i Europa kunne rose sig noget forsynligere og bedre.
(*)

(*) Til det Kiøbenhavnske Politie-Væsens Indretning efter Øyemærket, ved de fornødne Midler, nemlig: Forsigtighed, Hurtighed og fuld Eftertryk, haver den store Mathenaticus Ole Römer, en Mand, som Frankerig maatte

admirere, lagt den nu brugelige Plan. Under Politie- Mesteren staar en Politie-Adjutant, og en god Deel ringere Betiente. Dersom en af disse finder nogen Modstand i sin Forretning, da fremviser han en Haands Efterlignelse af Sølv. Dette Creditiv forskafter ham strax den allerfuldkommeste Lydighed; thi det betegner en Fuldmagt til at handle i Kongens Navn. Agter nogen sig herved fornærmet, da er Politie Retten, som holdes ugentlig to Gange, hans Tilflugt.

Ikke desto mindre viiste den bedrøvede Forfaring Aar 1728, at intet Menniskes Haand, Kunst eller Paafund kand redde af den Allerhøyestes Haand, naar den er udstrakt til at hiemsøge. Af Vand-Renderne i den Egn, hvor Ilden tændtes, stode just den Gang de fleste under Reparation. Man tog hvad Vand (92) som først forekom. Slangerne stoppedes snart med Dynd og Slam, som gjorde Sprøyterne ubrugelige. Ilden tog overhaand, man tabte Haab og lod Hænderne synke. Dog sendte Gud Hielp, da den syntes mindst ventelig, og midt i de tæteste Quarterer blev Ilden standset, efter at den havde ødelagt mange Millioners Værdie.

